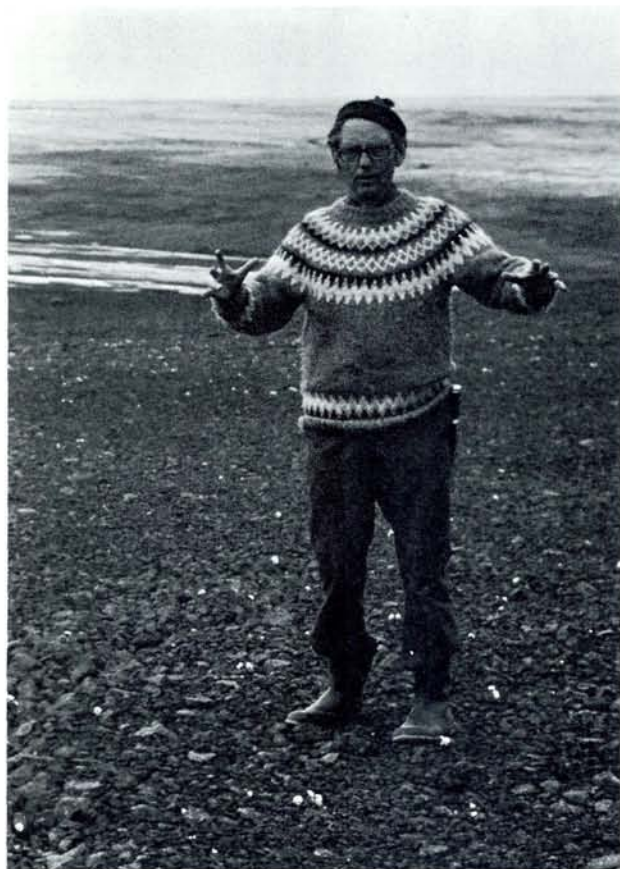

Sigurdur Thórarinnsson

8. januar 1912 – 8. februar 1983

Sigurdur Thórarinnsson blev født på Hof i Vopnafjörður den 8/1-1912, og var kun 12 år, da hans far, bonden Thórarinn Stefánsson døde. Sigurdur kom i landsbyskolen på stedet, men desuden læste præsten Einar Jónsson med ham. Trods vanskelige økonomiske kår i hjemmet lykkedes det at få ham sendt i skole i Akureyri i 1926; fem år senere blev han student herfra. Han var en overmåde dygtig elev, der efter sigende var så at sige lige flink i alle fag, og det samtidig med, at han udover lektierne ofrede megen tid på litteratur, som optog ham levende.

Da han skulle vælge studium vaklede han imellem geologi og latin. Hans rektor, Pálmi Hannesson har nok sin andel i, at valget faldt ud til gunst

for geologien; ikke desto mindre forblev Sigurdur en habil latiner livet igennem, en ting der lettede ham adgangen til de mange på latin skrevne kilder til Islands ældre historie. I efteråret 1931 rejste den nybagte student til Danmark for at begynde sit studium; han tog filosofikum i København 1932. Man kan imidlertid næppe påstå, at København på det tidspunkt frembød noget særligt inspirerende miljø for en engageret begynder i geologi; Sigurdur forlod Danmark og rejste videre til Sverige. I Stockholm fortsatte han sit studium hos professorerne L. von Post, H. W. son Ahlmann, og P. D. Quensel og i 1938 tog han fil. kand. eksamen, året efter blev han fil. lic.

I studieårene arbejdede han hjemme på Island i

sommermånederne, og her mødte jeg ham første gang hos konsul Ryel i Akureyri, medens han indsamlede materiale til sin første afhandling, om jordskælvet i Dalvík i 1934.

I årene 1936–38 deltog han under Ahlmans ledelse i undersøgelser i den østlige del af Vatnajökull, og i 1939 var han med i de fællesnordiske, arkæologiske udgravninger i Thjórsárdalur, som Åge Roussell deltog i fra dansk side. Med udbruddet af den 2. verdenskrig blev han afskåret fra Island, han måtte forblive i Sverige.

I 1944 disputerede han så i Stockholm på den tefrakronologiske afhandling om Thjórsárdalurs ødelæggelse. I 1945 lykkedes det ham – endnu under krigen – via England at komme hjem til Island med sin unge svenske kone Inga f. Backlund.

Atter hjemme, måtte han finde arbejde. Det lykkedes ham, dels at få ansættelse som timelærer på Mentaskólinn i Reykjavík, dels under mag. scient. Steinhór Sigurdssons ledelse, at løse en række praktisk-geologiske opgaver.

I 1947 blev Sigurdur ansat ved det naturhistoriske museum i Reykjavík som leder af dets afdeling for geologi og geografi. Denne stilling tog han orlov fra i 1950–51, og fungerede i dette år som professor og institutleder ved Stockholms universitet efter prof. Ahlmans afgang. Han kunne formentlig være forblevet i denne stilling resten af sine dage, men han følte, at Island og opgaverne dér havde første krav på ham, og han vendte hjem til sin museumsstilling i Reykjavík, og i den forblev han indtil han i 1968 udnævntes til professor i sine fag ved Islands universitet.

Tefrakronologien, som han selv er den egentlige grundlægger af som videnskabsgren, nød høj prioritering i hans videnskabelige arbejde. Han klarlagde bl.a. Heklas udbrudshistorie gennem historisk tid og endnu længere bagud i tiden, han analyserede Öräfis udbrud, særlig det fra 1362 og nåede at få betydelig klarhed over Grímsvötns og Katlas udbrudshistorie. Ved sin død var han fuldt engageret i et arbejde, der skulle markere 200 året for Laki-katastrofen i 1783.

Sideløbende med at løse tefrakronologiske opgaver foretog han en række glaciologiske undersøgelser, først sammen med Ahlmann, derefter sammen med Jón Eythórsson og til sidst på egen hånd med yngre hjælpere. Han var bl.a. i Grímsvötn mere end 20 gange. Udbruddet i Hekla 1946–47

kom på en måde til at danne et vendepunkt for ham, oplevelsen af dette udbrud lod nemlig de aktive vulkaner og deres adfærd få en større og større plads i hans tanker; de endogene processer rykkede for alvor ind på hans arena. Han overværede personlig, og oftest som første mand på pletten, udbruddene i Askja 1961, Surtsey 1963–67, Hekla 1970, Heimaey 1973, Krafla fra 1975 og videre frem, samt igen Hekla 1980.

Sigurdurs internationale ry, hviler især på hans indsats på de to hovedområder, tefrakronologien og vulkanologien. Utallige invitationer kaldte ham så at sige alle vegne hen på Jorden, og antallet af foredrag, han har holdt om sine emner, er meget, meget stort. Island var hans inspirationskilde, hans viden om landets natur var udtømmelig. Desuden var han en fortrinlig fotograf, der gang på gang havde held til at fastholde en kritisk situation i naturen på forbilledlig måde; disse optagelser bidrog ofte til at gøre hans fremstilling i særlig grad oplysende og levende. Han var en fortrinlig forelæser, der med en beskeden fremtræden evnede at fremstille et emne med stor klarhed, selvom det i virkeligheden var svært tilgængeligt.

Sigurdur var fremfor alt en flittig mand, han nåede at skrive henved 300 videnskabelige afhandlinger og bøger og desuden en masse store og små artikler og kroniker om ting, der i særlig grad optog ham, de fleste vel nok om naturvidenskabelige emner, men også mange om litteratur og poesi. Han kunne også selv både skrive vers og synge og blev derfor let midtpunkt i et festligt lag, nogle af hans viser gik vide om land.

Af hans alsidige engagementer vil jeg blot nævne nogle få. På hjemmefronten var han den første formand i den islandske geologiske forening, i tyve år var han formand for Islands naturvidenskabelige selskab, hvor han i flere perioder var redaktør af dets tidsskrift (Náttúrufræðingurinn), han var desuden i styrelsen for den glaciologiske forening og i en periode også redaktør af dets tidsskrift (Jökull). Han virkede aktivt i styrelsen for Islands turistforening (Ferdafélag Íslands), fra 1957–77 og var først dens vicepræsident og derefter dens præsident. I denne forening fandt han utvivlsomt det forum, som det lå ham særlig på sinde at få i tale, friluftsfolket. Ved Ferdafélagets 40-års jubilæum sagde Sigurdur (i fri dansk oversættelse) følgende: »At tilpasse sig dette land, lære at leve forsonet med det, og at nyde det, det

har at byde på, skal være vigtigt for hver eneste Islænder og give ham lykke«. Få har efterlevet dette bedre end han.

Gennem sine tefrakronologiske undersøgelser havde Sigurdur påvist det uhyggelige omfang, løsjords-erosionen havde antaget, efter at landet var blevet bebygget, og hvor kraftigt den havde gjort sig gældende op gennem hele den historiske tid frem til dagen i dag. Han holdt radioforedrag om de igangværende ødelæggelser, og han skrev om dem i *Náttúrufræðingurinn*. Det førte til, at minister Eysteinn Jónsson nedsatte et udvalg til at se seriøst på sagen. Som medlem af dette udvalg var Sigurdur sammen med Ármann Snævar med til at udarbejde forlægget til Islands første naturfredningslov. Loven vedtoges af altinget 1956 og er senere blevet revideret.

Det målbevidste arbejde, der nu fra officiel side er blevet sat i gang for at standse vinderosionens ødelæggelser, er en direkte følge af Sigurdurs indgående undersøgelser og hans derpå baserede indtrængende appel om at gribe ind med foranstaltninger, så længe det endnu var muligt.

Sigurdur var ikke blot en god Islænder, han var også en genuin nordisk medborger, og han følte sig stærkt delagtig i dette større fællesskab. Da »Nordens Hus« i Reykjavík begyndte sin virksomhed blev han et selvfølgelig medlem af dets sty-

relse, og da det nordiske vulkaninstitut skulle oprettes, var han én af initiativtagerne til det og selvskrevet styrelsesmedlem fra begyndelsen.

Han havde et næsten ubegribeligt stort kendskab til sit land både til dets natur og dets historie. Denne viden lod han i rigt mål også komme deltagerne i »de nordiske geoekskursioner«, som han år efter år var cicerone for, til gode. Hvert år, når ekskursionen var til ende, rejste en flok hjem til deres egne lande som taknemmelige beundrere af Island og af denne klejne vejleder, som altid med sin røde hue var først ude af bussen på vej til næste mål. Sigurdur havde udstråling, og det, han havde vist frem og fortalt var blevet aldeles nærværende, hvad enten det var et vulkansk fænomen eller det var en mindelse om en situation fra en af sagaerne, som netop havde udspillet sig på et af de steder man havde besøgt.

Sigurdur Thórarinsson blev den førende geolog i sit eget land og endvidere en af de virkelig store i Norden. Han var en af de få nordiske geologer som var kendt og værdsat verden over. Dansk geologisk Forening valgte ham som den første til at modtage Steno-medajllen, han var den i sandhed værdig. Æret være mindet om ham.

(Jeg er Már Vilhjálmsen taknemmelig for hjælp til oversættelsen af en række islandske avisartikler om Sigurdur).

Arne Noe-Nygaard